

2009-03-23
MF/AJH
Dnr 003/09

Remissvar
U2008/7973/UH

Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Lärarnas Riksförbunds synpunkter på betänkandet: En hållbar lärarutbildning, SOU 2008:109

Lärarnas Riksförbund har beretts tillfälle att lämna synpunkter på lärarutbildningsutredningens betänkande.

Inledning

Lärarnas Riksförbund välkomnar betänkandet om en ny lärarutbildning. Det är förbundets bestämda uppfattning att det behövs genomgripande förändringar för att uppnå önskvärda kvalitetsförbättringar inom lärarutbildningen och skolan. Lärarnas Riksförbund vill framhålla att utredningen på ett mycket förtjänstfullt sätt lämnar förslag till nödvändiga och bra förändringar av lärarutbildningen

Förbundet anser att många av de problem som präglat lärarutbildningen de senaste åren varit av strukturell karaktär. Den framtida lärarutbildningen måste på ett bättre sätt än dagens utbildning tillgodose samhällets och skolans behov av mera specialiserade lärare. Därför ser förbundet positivt på en ökad statlig styrning genom tydligare examina och ett krav på examensrättsprövning. Samtidigt finns på flera håll även innehållsliga brister i den nuvarande utbildningen varför förbundet bejakar den målsättning om tydligare profilering, större samverkan mellan lärosäten och ökad koncentration av utbildningen som utredaren uttalar.

Lärarnas Riksförbund ser mycket positivt på att utredningen tagit till sig av den kritik som funnits mot att dagens lärarutbildning endast leder till *en* lärarexamen. Då det fanns tydliga och fler lärarexamina var sökandetrycket till samtliga lärarutbildningar avsevärt högre. Det skulle därför vara till nackdel att äventyra den mycket goda ansatsen som utredningen har genom att inte ta steget fullt ut och införa flera examina än två.

Betänkandet redovisar en helhet gällande lärarutbildningen som Lärarnas Riksförbund välkomnar. Förbundet har även en del alternativa lösningar till vissa av de direktiv som gavs till utredaren.

Lärarnas Riksförbund ser särskilt positivt på att:

- det tydliggörs att lärare i olika delar av skolsystemet har olika uppdrag och därmed behöver olika utbildning,
- förslaget till ny lärarutbildning betonar vikten av att lärarutbildningen vilar på vetenskaplig grund och att det som en följd därav föreslås förstärkta anslag till forskning och forskarutbildning.
- utredaren lämnar förslag på hur de olika lärarexamina ska inordnas i Bologna-systemet och leda fram till yrkes- respektive generella examina på grund- respektive avancerad nivå,
- högskoleverket ges i uppdrag att pröva examensrätten för de lärosäten som vill bedriva lärarutbildning,

Lärarnas Riksförbund anser att:

- det är av yttersta vikt att utbildningen av lärare mot olika skolformer, åldrar och ämnen ges en tydlig profil och prägel. Regeringen bör därför allvarligt överväga att i sin kommande proposition föreslå att ersätta den nuvarande enda lärarexamen med fler än två.
- de praktiska och estetiska ämnena, samt idrott och hälsa bör inordnas i examina för ämneslärare i grund- och gymnasieskolan,
- ämneskurserna som ingår i ämneslärarutbildningarna ska vara innehållsligt samordnade med den utbildning som anordnas som enstaka kurser. Fördelarna med detta är dels att det underlättar studenternas möjligheter att avlägga generella examina, dels att personer som till en början inte avsett att bli lärare lättare kan välja denna yrkesbana.

Lärarnas Riksförbund kan konstatera att:

- det tycks vara svårt att undvika att genomförandet uppskjuts till läsåret 2011/12 för att kunna klara av att genomföra de föreslagna examensrättsprövningarna på ett korrekt sätt samt att marknadsföra de nya utbildningarna, trots att en reformerad lärarutbildning är synnerligen angelägen.

Förbundets synpunkter

Nedan redogör Lärarnas Riksförbund mer ingående för sina synpunkter på betänkandet i sin helhet. Yttrandet inleds med förbundets synpunkter på förslaget till nya utbildningar och examina. Därpå följer synpunkter på övriga delar av betänkandet.

Lärarnas Riksförbund instämmer i utredarens betoning av behovet av kontinuerlig fortbildning för alla lärare. Grundutbildningen och lärarexamen måste dock vara en god grund att bygga sitt framtida yrkesliv på.

Nya utbildningar och examina

Lärarnas Riksförbund anser att det är mycket positivt att den nuvarande enda lärarexamen ersätts med flera. Utredarens förslag med två examina som i sin tur består av ett antal inriktningar är ett klart steg i rätt riktning. Det bör dock övervägas om detta samlade förslag måste förfinas för att tydliggöra de kompetensbehov som finns i olika skolformer samt för att vara förenliga med de förslag som finns i utredningen om lärarlegitimation och behörighet.

Förbundet anser dels att det måste övervägas om inte fler av de föreslagna inriktningarna ska utgöra egna examina, dels att det för varje examen, alternativt inriktning, måste finnas tydligare och mera distinkta examensmål som motsvarar kraven på lärare med just denna examen alternativt inriktning.

En viktig förutsättning för att en ny lärarutbildning ska förmå attrahera alla kategorier av studenter samt svara mot de behov som skolsystemet har, är att utbildningarna är mycket noga anpassade efter den skolform och de åldrar som utbildningen är avsedd för. Detta gäller inte minst den utbildningsvetenskapliga kärnan som i moment är lika för alla utbildningar, men till innehåll måste anpassas efter respektive utbildning.

Examensrättsprövning

Lärarnas Riksförbund tillstyrker utredarens förslag. Det är förbundets bestämda uppfattning att just bristen på examensrättsprövning starkt bidragit till den förra reformens misslyckande. Förbundet bejakar därför förslaget om examensrättsprövning på examens-, inriktnings-, och ämnesnivå.

Exakt utformning av lärarutbildningen och dess olika inriktningar måste vara varje lärosätes ansvar och innehåll och kvalitet bedömas vid examensrättsprövningen. Det kommande beslutet om skärpta behörighetsregler måste också vara utgångspunkt för utbildningarnas ämnesomfång och struktur.

Den utbildningsvetenskapliga gemensamma kärnan

Lärarnas Riksförbund instämmer i att det finns kärnkompetenser som alla lärare måste besitta. Några av dessa är gemensamma för lärare oavsett skolform, ämne eller åldergrupp medan andra i stället är specifika för någon eller några lärargrupper.

Lärarnas Riksförbund föreslår ett antal förändringar i utredarens förslag till moment inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Förbundet har i ett flertal rapporter konstaterat att innehållet i det nuvarande allmänna utbildningsområdet i alltför hög utsträckning skiljer sig åt mellan olika lärosäten. Studenterna upplever också att innehållet är för löst sammanhållet och saknar fokus på kärnkunskaper. Därför bejakar förbundet att innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan tydliggörs i bestämda moment.

Det är också avgörande att dessa moment preciseras genom mål i examensordningarna. Hur utbildningar som ger studenterna möjlighet att leva upp till examensmålen utformas är sedan en fråga för de enskilda lärosätena och ska bedömas vid examensrättsprövningarna och därpå följande kvalitetsgranskningar. Det är nödvändigt att alla EU:s nyckelkompetenser återfinns i examensmålen och att Högskoleverket tillser att de enskilda högskolorna har inarbetat dessa vid prövningen av examensrätt.

Förbundet anser att det viktiga momentet *vetenskapsteori, forskningsmetodik och statistik* bäst hanteras i samband med att studenten skriver sina självständiga arbeten och behöver därför inte ta utrymme i den utbildningsvetenskapliga kärnan.

De kompetensområden Lärarnas Riksförbund vill se inom den utbildningsvetenskapliga kärnan är därför:

- utbildningens historia, organisation och villkor, demokratins grunder,
- läroplansteori och allmändidaktik,
- barns/elevs utveckling och lärande samt hinder för lärande (inkluderar specialpedagogik),
- sociala relationer, konflikthantering och ledarskap,
- betydelsen av språk, läsning, skrivande, matematik och estetiska uttrycksformer för all pedagogisk verksamhet och lärande,
- informations- och kommunikationsteknologi,
- bedömning och betygssättning,
- utvärdering och utvecklingsarbete.

Grundlärare inriktning förskola

Lärarnas Riksförbund instämmer i utredarens beskrivning av kompetensbehoven hos lärare i förskolan. Förbundet tillstyrker utredarens förslag till utformning men anser att det måste starkt övervägas om inriktningen mot förskola ska utgöra en egen examen.

Grundlärare inriktning förskoleklass och 1-3

Lärarnas Riksförbund finner mycket positivt i utredarens förslag till utbildning för *lärare i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3*.

Förbundet anser att det är helt rätt att utbildningen för lärare mot denna ålderskategori förlängs och därmed ger utrymme för ytterligare ämnesstudier. Lärarnas Riksförbund tycker att denna förlängning är en

mycket lovvärd utökning av ämnesstudierna, vilken ger denna lärarkategori en djupare ämneskompetens än vad tidigare lärarutbildningar gjort.

Ytterligare överväganden måste ske för att slutligt fastställa huruvida utbildningarna till lärare i grundskolans årskurser F-3 respektive årskurser 4-6 tjänar bäst på att utgöra en examen med två olika inriktningar eller två olika examina inom lärarutbildningen.

Lärarnas Riksförbund instämmer i stort med utredarens bedömning av dessa lärares kompetensbehov. Dock ser förbundet en svårighet att inom den föreslagna utbildningen tillgodose behovet av lärare i svenska som andraspråk. Det behövs därför både inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, och i ämnesstudierna obligatoriska och möjligen även valbara moment som tillför just denna kompetens. Se även förbundets förslag under rubriken Grundlärare inriktning 4-6.

Då ämneskurserna för dessa lärare måste vara specifika för lärarutbildningen bör det inom utbildningstiden gå att utveckla både den kunskapsbas och de metodisk-/didaktiska kunskaper och förmågor som krävs. Det bör inte heller vara någon svårighet att bygga in den progression som krävs för att uppnå avancerad nivå.

Grundlärare inriktning 4-6

Förbundet anser att kompetensbehoven för lärare i årskurs 4-6 måste beaktas särskilt. Lärarnas Riksförbund anser att utredarens grundtanke, att lärarutbildningen för årskurs 4-6 i grundskolan ska utbilda för att läraren ska kunna undervisa i svenska, matematik och engelska är helt riktig. Däremot krävs något tydligare inriktningar än de utredaren föreslår.

Dessa inriktningar måste också dimensioneras utifrån faktiska behov och inte, som fallet ofta varit i den nuvarande lärarutbildningen, utifrån studenternas fria val. Ansvar för detta måste tas på nationell nivå och ej överlåtas till respektive lärosäte.

Skolverket har fått i uppdrag att utforma kursplaner där de samhälls- och naturorienterade ämnena behandlas som block i målen för årskurs 3 men som enskilda ämnen i målen för år 6. Det är också aviserat att betyg ska börja sättas i årskurs 6. Lärarnas Riksförbunds bedömning är att lärarna därför behöver en tydligare specialisering mot dessa ämnen än den utredaren föreslår.

Utredaren uttrycker också att det ska ställas högre förkunskapskrav på lärarstudenter framöver, något som Lärarnas Riksförbund instämmer i. Frågan är dock om det är möjligt för en så pass bred utbildning som föreslås. Det finns helt enkelt inga gymnasieprogram som samtidigt erbjuder ett tillräckligt djup inom både naturvetenskap och samhällsvetenskap.

Lärarnas Riksförbund föreslår därför att inriktningen alternativt examen för grundskolans år 4-6 tydligare specialiseras mot naturvetenskap respektive samhällsvetenskap och att det därmed ges utrymme för ett större ämnesdjup och möjlighet att ställa mer specifika behörighetskrav. En sådan

specialisering skulle tydliggöra behörighetskraven från ett studieförberedande program på gymnasieskolan med samhällsvetenskaplig respektive naturvetenskaplig inriktning.

I utredningen saknas förslag om utbildning i svenska som andraspråk för årskurs 4-6 varför det kan vara aktuellt med en tredje specialisering. De lärare som väljer denna inriktning skulle även kunna undervisa i detta ämne i grundskolans år F-3.

Grundlärare inriktning fritidshem

Lärarnas Riksförbund avstyrker utredarens förslag avseende sidosämne och yrkar istället på en treårig utbildning som leder till yrkesexamen på grundnivå. Förbundet anser också att det allvarligt måste övervägas om inriktningen ska inordnas i en egen examen.

Lärarnas Riksförbund instämmer inte i slutsatsen att alla fritidspedagoger också ska bli lärare. Då finns en än större risk än idag att dessas arbetstid förläggs under elevernas obligatoriska skoltid och att andra, utan adekvat utbildning, får ansvara för den viktiga, och för många barn omfattande, tid de tillbringar på fritidshemmet.

Förbundet föreslår därför att den obligatoriska delen av lärarutbildningen mot fritidshem utgörs av en tre år lång utbildning och att denna, som all högskoleutbildning, ska vara påbyggnadsbar.

Ämneslärare, allmänna ämnen, inriktning grundskolans 7-9

Lärarnas Riksförbund tillstyrker utredarens förslag.

Lärarnas Riksförbund ser att utredarens förslag till utbildning av ämneslärare i allmänna ämnen för grundskolan respektive gymnasieskolan är i stort sett identiska med undantag för antalet poäng i undervisningsämnena. Därmed skapas möjligheter till en bred användbarhet av de lärare som utbildas för denna examen. Det blir på så sätt poängtalet i det enskilda ämnet som avgör för vilken eller vilka skolformer läraren är behörig i.

Förbundet föreslår att lärare i de praktiska och estetiska ämnena samt i idrott och hälsa inordnas i denna utbildning. Dessa lärare ska ges utbildning och behörighet för att undervisa i hela grundskolan.

Ämneslärare, allmänna ämnen, inriktning gymnasieskolan

Lärarnas Riksförbund tillstyrker utredarens förslag med de överväganden om en examen för ämneslärare som presenteras i föregående stycke.

Förbundet föreslår samtidigt att utbildningen av lärare i de praktiska och estetiska ämnena samt i idrott och hälsa inordnas i denna inriktning.

Fasta ämneskombinationer i grundskolans årskurs 7-9 och gymnasieskolans allmänna ämnen

Utredaren lämnar förslag på fasta ämneskombinationer, främst utifrån att de är vanligt förekommande i grund- och gymnasieskolan. Vissa ämnen

föreslås kunna vara både första- och andraämne medan andra ämnen endast föreslås som andraämnen. Bland annat behövs fler forskarutbildade lärare i alla ämnen och då bör också alla ämnen kunna vara förstaämne i utbildningen.

Lärarnas Riksförbund har uttryckt en oro för det fria valet av ämneskombinationer inom den nuvarande lärarutbildningen. Framför allt i grundskolan är det vissa kombinationer av ämnen som är gångbara och gör den nya läraren anställningsbar. Det är också många lärare som, på grund av hur skolorna organiserar sitt arbete, undervisar i ämnen de inte är utbildade för.

Utredaren påpekar att de föreslagna ämneskombinationerna endast kan utgöra riktlinjer eftersom de inte går att skriva in i examensordningen. Lärarnas Riksförbund menar att det måste stå klart för varje lärarstudent vilken kombination av ämnen han eller hon antas till, likväl som det tydligt måste framgå av examensbeviset vilken undervisning utbildningen syftar till. Samtidigt måste det också finnas utrymme att göra förändringar i lärarutbildningen beroende på behovet hos huvudmännen. Förbundets bestämda uppfattning är att huvudmän och lärarutbildningar har ett gemensamt ansvar för att eleverna ges möjlighet att undervisas av rätt utbildade lärare.

Ämneslärare inriktning på yrkesämnena, gymnasieskolan

Förbundet inser att det krävs nya grepp för att komma till rätta med bristen på yrkeslärare. Att möjliggöra för fler personer med relevant yrkeserfarenhet att läsa till lärare är därför ett måste.

Lärarnas Riksförbund konstaterar att det, så länge brist råder, finns ett behov av att tillfälligt anställa yrkeslärare utan examen. Däremot finner vi förslaget om provanställning under utbildningen fullständigt oacceptabelt.

Utredaren föreslår en yrkeslärarutbildning omfattande 90 högskolepoäng. Enligt högskoleförordningen omfattar de kortaste utbildningarna 120 högskolepoäng och leder till en generell *högskoleexamen*. Det finns idag ingen grundläggande yrkesexamen på den nivån utan samtliga yrkesutbildningar omfattar 180 högskolepoäng eller mer.

Lärarnas Riksförbund föreslår att yrkeslärarexamen ges en poängomfattning av 180 högskolepoäng där själva utbildningen utgör 90 högskolepoäng. Resterande poängomfång ska antingen utgöras av tidigare studier, validerad kompetens eller om så krävs kompletterande kurser. För mer ingående resonemang kring detta hänvisas till förbundets yttrande avseende SOU 2008:112.

Lärarnas Riksförbund föreslår att utbildningen inordnas i en egen examen benämnd *lärare i gymnasieskolans yrkesämnena*.

Lärare i praktiska och estetiska ämnen

Lärarnas Riksförbund har ett alternativt förslag.

Förbundet vill framhålla att det är viktigt att lärare i praktiska och estetiska ämnen samt idrott och hälsa har utbildning i minst två ämnen för att kunna möjliggöra ett hållbart arbetsliv.

Lärarnas Riksförbund ser inget skäl till varför de praktiska och estetiska ämnena samt idrott och hälsa ska hanteras annorlunda än de teoretiska. Förbundet föreslår istället att ämneskombinationer med dessa ämnen inordnas i examina för ämneslärare.

I betänkandet om legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008:52) föreslås att dessa lärare ska vara behöriga i hela grundskolan, något som Lärarnas Riksförbund instämmer i. För att ge tillräcklig kompetens krävs dock att det praktiska eller estetiska ämnet utgör förstaämne i utbildningen.

Lärare i idrott och hälsa

Lärarnas Riksförbund har ett alternativt förslag, se ovan under rubrik Lärare i praktiska och estetiska ämnen.

Alternativ ingång till ämneslärarexamen

Lärarnas Riksförbund tillstyrker utredarens förslag.

Modersmål, teckenspråk och minoritetsspråk

Lärarnas Riksförbund tillstyrker utredarens förslag.

Ämnesdidaktiska centra

Lärarnas Riksförbund tillstyrker utredarens förslag.

Kombinationsutbildningar

Lärarnas Riksförbund har inga invändningar emot att den nuvarande kombinationsutbildningen bibehålls och möjligen utökas enligt utredarens förslag. Förbundet ser dock i dagsläget inte något behov av fler kombinationsutbildningar.

Kompetensbehov för blivande lärare

Förbundet har ovan kommenterat kompetensbehovet för blivande lärare tillsammans med förslagen till nya utbildningar. Nedan följer några ytterligare synpunkter på rubricerat avsnitt i betänkandet.

Övergripande perspektiv

Lärarnas Riksförbund instämmer i sak med att de övergripande perspektiv som föreslås är väsentliga för all lärarutbildning men samtidigt är dessa perspektiv redan stipulerade i högskolelagen och ska ingå i all högre utbildning. Det är dessutom exmensordningen som ska styra utbildningen och de kompetenser man anser att lärare ska besitta bör därför uttryckas där.

Avseende informations- och kommunikationsteknik hänvisar vi till vårt ovanstående resonemang om EUs nyckelkompetenser och vårt förslag under rubriken utbildningsvetenskaplig kärna.

Lärare i kombinationsämnena

Utredaren konstaterar att det ställs särskilda krav på hur utbildning i skolämnena som utgör en kombination av två eller flera olika universitetsämnena konstrueras. De ska inte bara ge bredd utan också tillräcklig fördjupning inom ett ämne. Lärarnas Riksförbunds uppfattning är att det måste vara rätt kompetens för den blivande undervisningen som ska vara avgörande för hur ämnena kombineras.

Vuxenutbildningen

För de blivande ämneslärarna i grund- och gymnasieskolan bör ett "vuxenlärandeperspektiv" dels utgöra en del av den utbildningsvetenskapliga kärnan, dels tas i beaktande i ämnesdidaktiken.

Lärarnas Riksförbund instämmer i det beskrivna behovet av utbildade, behöriga lärare i Sfi-undervisningen.

Författningsförslag

Lärarnas Riksförbund tillstyrker de föreslagna ändringarna i högskolelagen. Lärarnas Riksförbund avstyrker den föreslagna punkten 5, 30 §, 4 kapitlet i högskoleförordningen.

Lärarnas Riksförbund föreslår alternativa examensordningar utifrån förbundets förslag om utökat antal examina och mer specifika examensmål. Lärarnas Riksförbund tillstyrker övriga föreslagna ändringar i högskoleförordningen.

Genomförande och övergångsfrågor

Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget om uppehåll i antagningen. Lärosätena behöver dock kompenseras för det ekonomiska bortfall detta kan komma att innebära i flera år framöver.

Många av problemen i den nuvarande lärarutbildningen kan hänföras till den brådska som rådde vid införandet, dels fick lärosätena mycket kort tid på sig att planera utbildningarna, dels gavs en generell examensrätt till samtliga lärosäten som tidigare haft examensrätt för någon av de tidigare lärarexamina.

Lärarnas Riksförbund skulle gärna se en ny utbildning genomförd till 2010 men inser att detta tyvärr inte är möjligt. Det måste denna gång ges tillräckligt med tid för lärosätena att planlägga utbildningarna och för Högskoleverket att genomföra examensrättsprövningarna. Därför bör införandet av den nya utbildningen vänta till läsåret 2011/12.

Lärarnas Riksförbund anser också att konsekvenserna av en avskaffad folkhögskolelärarexamen behöver utredas ytterligare.

Lärarnas Riksförbund tillstyrker i övrigt utredarens förslag om genomförande och övergångsfrågor.

Läroutbildningens förutsättningar, arbetssätt och inre organisation

Lärarnas Riksförbund ser positivt på förslaget om lämplighetsprov. Syftet med ett sådant prov är att hindra dem som uppenbart är olämpliga att påbörja utbildningen. Att passera ett sådant test utgör dock bara ett första steg på vägen mot lärarexamen. Lärosätenas ansvar att underkänna studenter som inte når uppsatta mål under utbildningens gång är minst lika avgörande för kvaliteten på den framtida lärarkåren.

Behörighet och förkunskapskrav

Lärarnas Riksförbund instämmer med utredarens uppfattning att det vore önskvärt om fler av lärarstudenterna hade bättre förkunskaper än idag. Samtidigt säger högskoleförordningen i det så kallade *heltnödvändighetskravet* att de krav som ställs inte får vara högre än vad som absolut krävs för att klara utbildningen.

Populära utbildningsprogram får studenter med goda förkunskaper genom att det är flera sökande per plats och att de med högst betyg, eller högst resultat på högskoleprovet, därmed blir antagna. Så är också fallet för vissa lärosäten och inriktningar inom läroutbildningen. En koncentration och kvalitetshöjning av utbildningen bör på sikt medföra ett högre söktryck och en större konkurrens om platserna.

Förbundet föreslår tidigare i detta yttrande en tydligare specialisering mot naturvetenskapliga eller samhällsvetenskapliga ämnen för lärare i årskurs 4-6. Det innebär att det också måste ställas högre förkunskapskrav på dessa studenter och förbundet förutsätter att de områdesbehörigheter som bestäms för dessa utbildningar medför att studenterna förväntas ha förkunskaper motsvarande natur- respektive samhällsvetenskapligt program i gymnasieskolan.

Undervisning, examination och kravnivåer

Lärarnas Riksförbund instämmer i utredarens rekommendationer.

Läroutbildningens plats inom lärosätena

Lärarnas Riksförbund instämmer i att det inom varje lärosäte krävs ett helhetsperspektiv på genomförande av och ansvar för läroutbildning och utbildningsvetenskaplig forskning. Huruvida detta sker bäst som idag, genom ett krav på ett särskilt organ, genom krav på en fakultetsnämnd eller genom en sådan rekommendation som utredaren föreslår lämnar förbundet obesvarat.

Lärarkompetens och anställningsformer

Lärarnas Riksförbund instämmer i att det inom läroutbildningen finns brister i den praktiska förankringen. Det kan dock finnas flera vägar att åstadkomma önskvärda förändringar. Bland annat utgör en välfungerande

VFU där handledarna har tät kontakt med lärosätet en god väg mot en sådan förankring.

Förbundet bejaktar också ett system med kombinations- och utbytestjänster. Att dela sin anställning på två arbetsgivare är dock inte en fungerande lösning då detta medför en mängd praktiska och arbetsrättsliga problem. En modell som idag används för forskarskolorna inom lärarlyftet är att lärosätet ersätter lärarens arbetsgivare med en viss del av lönen, något som skulle kunna fungera även för deltidsadjunkter i lärarutbildningen. Utbytestjänster skulle kunna lösas på samma sätt eller genom att de får sin lön från den ordinarie arbetsgivaren trots att arbetet utförs på utbytesarbetsplatsen. Som motprestation får ju arbetsgivaren en annan arbetstagare som betalas av den andra arbetsgivaren.

När det gäller förslaget om tidsbegränsade anställningar, förordnanden på fem år, ser förbundet stora svårigheter. Utredaren hänvisar till regelverket för konstnärliga utbildningar men där ges också möjlighet till förlängning, upp till högst tio år, och förbundet ser ingen orsak till att lärarutbildare i så fall skulle hanteras annorlunda.

Inom konstnärliga yrken är det också många som inte alls har någon anställning utan arbetar på frilansbasis, att då få ett femårsförordnande innebär en anställningstrygghet man normalt sett inte har. För lärare är det istället tvärtom, de är oftast tillsvidareanställda hos sin skolhuvudman och det finns ingen rätt till ledighet för anställning hos en annan arbetsgivare. Det skulle alltså krävas att läraren själv säger upp sin anställning för att istället ta ett tillfälligt (om än fem år långt) arbete.

Om tjänstledighet ändå skulle beviljas och vikare sättas in kan en konsekvens bli att eleverna tvingas till flera lärarbyten. Dels för att det är mindre attraktivt att vara vikarie och läraren själv söker sig till en tillsvidarejänst, dels för att arbetsgivaren känner sig tvingad att byta ut vikarien innan denna måste erbjudas tillsvidareanställning enligt Lagen om anställningsskydd.

En tidsbegränsad anställning är dessutom att betrakta som en ”fast” anställning på den stipulerade tiden. Den omfattas därför inte av sedvanliga regler om uppsägning i Lagen om anställningsskydd utan både arbetsgivare och arbetstagare är bundna vid den bestämda längden på anställningen. Den som har ett sådan förordnande ska därmed också stå utanför turordningen vid eventuella övertaligheter på lärosätet.

Utifrån ovanstående problembeskrivningar avstyrker Lärarnas Riksförbund förslaget om femåriga förordnanden för adjunkter i lärarutbildningen. Ett bättre alternativ är att man efter fem års adjunktstjänst bereds möjlighet till finansierad forskarutbildning. Därmed ges utrymme för lärosätet att anställa en ny adjunkt, med aktuell erfarenhet från skolan.

Kvalitetssäkring och enskilda utbildningsanordnare
Lärarnas Riksförbund tillstyrker utredarens förslag

Kriterier för examensrättsprövning

Lärarnas Riksförbund instämmer i utredarens beskrivning.

Forskning och forskarutbildning

Lärarnas Riksförbund instämmer med utredarens uppfattning att den vetenskapliga basen och forskningen inom lärarutbildningen måste förstärkas. Samtliga lärosäten som ges examensrätt för lärarutbildning måste få förstärkta basanslag för att på sikt dels höja andelen disputerade lärare men också utöka möjligheten för redan de disputerade att bedriva forskning inom ramen för sin tjänst.

Förbundet tillstyrker utredarens förslag avseende utbildningsvetenskapens ställning inom Vetenskapsrådet.

Avseende de medel som fördelas av Utbildningsvetenskapliga kommittén är det av yttersta vikt att dessa verkligen riktas till forskare som är verksamma inom lärarutbildningen eller som bedriver forskning som kan ha avgörande betydelse för kvaliteten i lärarutbildningen. Då detta inte kan garanteras anser förbundet att det föreslagna anslaget om 60 miljoner/år istället fördelas som forskningsmedel direkt till de lärosäten som erhåller examensrätt.

Lärarnas Riksförbund anser att lärarutbildningen behöver koncentreras till färre lärosäten än idag, men det är samtidigt önskvärt med specialisering. Med förslaget att utse sju lärosäten som tilldelas tio miljoner per år i tio år finns en risk att lärosäten som erbjuder många inriktningar gynnas. Det är osäkert om ett lärosäte med endast någon eller några enstaka examensrätter skulle kunna komma ifråga. Förbundet skulle därför vilja se en mer flexibel fördelning av dessa 70 miljoner, där det säkerställs att även mindre lärosäten, till exempel specialhögskolorna, kan komma ifråga för tilldelning av dessa medel.

Examensarbeten

Lärarnas Riksförbund instämmer i utredarens slutsatser angående den vetenskapliga kvaliteten på lärarstudenternas examensarbeten. Förbundet vill samtidigt att det ytterligare tydliggörs att examensarbetena, oavsett om de skrivs inom ett undervisningsämne eller inom utbildningsvetenskap ska ha en tydlig koppling till läraryrket.

Lärarutbildningen i samverkan

Lärarnas Riksförbund instämmer i utredarens uppfattning att den verksamhetsförlagda utbildningen behöver stärkas. Samtidigt visar Högskoleverkets senaste utvärdering av lärarutbildningen att just VFU är ett område som på många lärosäten verkligen utvecklats och förbättrats. Det finns alltså goda exempel att bygga vidare från.

En ständigt återkommande fråga inom lärarutbildningen är hur kopplingen mellan teori och praktik kan göras tydligare och en viktig del i det arbetet är att det finns mål som är gemensamma för den teoretiska och den praktiska

delen av utbildningen. Om VFU läggs ut som egna moment i utbildningen finns en stor vinst, att det säkerställs att studenterna verkligen får de veckor de har rätt till, men det krävs också att lärarutbildare, studenter och handledare är överens om vilka mål som ska uppnås och hur dessa ska examineras. Studenter som uppvisar brister under VFU ska inte kunna uppnå lärarexamen med mindre än att dessa brister åtgärdas.

I ett avseende har det funnits betydande brister i det nuvarande systemet och det gäller formerna för finansiering av handledare på skolorna. På sina håll har detta lett till stora svårigheter att erbjuda studenterna VFU i rätt ämne och skolform. Om detta ska kunna förändras måste de lärare som tar på sig handledaruppdrag ges en fullgod ekonomisk ersättning.

Förbundet tillstyrker därför utredarens förslag om statligt riktade medel för att säkerställa finansieringen av den verksamhetsförlagda utbildningen och tillstyrker också förslagen om att samarbetet kring VFU måste stadfästas i bindande avtal. Staten måste dock ta ett tydligt ansvar genom att reglera hur lärare som medverkar i den verksamhetsförlagda utbildningen av blivande lärare ska ersättas. Detta måste ske i avtal mellan staten och huvudmännen för skolorna i en central överenskommelse.

Lärarnas Riksförbund avstyrker förslaget om särskilda fältskolor och anser i stället att det är en styrka att det på så många skolor som möjligt finns utbildade handledare med god kunskap om lärarutbildningens organisation och mål. Förbundet tillstyrker därför förslagen om utbildning av handledare och tydliggörande av formerna för examination av den verksamhetsförlagda utbildningen. Det är också av yttersta vikt att förslaget om lärarlegitimation genomförs så att det ytterligare tydliggörs att det är utbildade, legitimerade lärare som ska ta ansvar för handledningen av VFU-studenter.

Förbundet avstyrker förslaget om särskilda fou-skolor. Det är varje skolhuvudmans ansvar att skapa goda förutsättningar för forskning och utvecklingsarbete i alla skolor.

Lärarnas Riksförbund tillstyrker att VFU ska garanteras i rätt ålderskategori och skolform samt anser att det vore positivt om de fristående skolorna tog ett större ansvar för VFU. Förbundet avstyrker förslaget om VFU utanför skolan då det är viktigt att den begränsade tid som finns avsatt används till det som är mest relevant för de blivande lärarna.

Fortbildning och kompetensutveckling

Lärarnas Riksförbund instämmer i utredarens rekommendationer och förslag. Om förslagen blir verklighet kommer dessa att behöva hanteras av parterna i kommande avtalsförhandlingar.

Dimensionering av lärarutbildning

Lärarnas Riksförbund tillstyrker utredarens förslag.

Det är av yttersta vikt att antalet utbildningsplatser, mot olika examina, inriktningar och ämnen, bottnar i det prognostiserade behovet hos skolhuvudmännen.

Förbundet vill samtidigt påtala vikten av att skolhuvudmännen tar ett mer långsiktigt grepp över sin personalförsörjning och på så sätt bättre än idag kan bidra till de prognoser som ska ligga till grund för utbildningens dimensionering. Däri ligger också ett ansvar för att se till att de lärare man har anställda undervisar i rätt skolform, årskurs och ämnen.

Ekonomiska konsekvenser av förslagen

Lärarnas Riksförbund anser att det föreslagna antagningsstoppet måste finansieras. Om det ska gå att få till stånd den önskade kvalitetsförbättringen och fler forskarutbildade lärare i lärarutbildningen är det inte rimligt att lärosätena själva ska bära det inkomstbortfall det innebär att avstå en hel årskull studenter.

Med vänlig hälsning

LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

Metta Fjelkner
Förbundsordförande

Anna Jändel-Holst